

УДК 378.016:78.159.954

СПОНУКАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Чжан Чун

аспірант кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Анотація. У статті окресленні основні позиції спонукально-пізнавального етапу формування акмеологічної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Охарактеризована експериментальна методика формування означеного феномена, яка спрямована на творче вдосконалення майбутніх учителів музичного мистецтва. Експериментальна методика охоплювала формування мотиваційної спрямованості студентів на досягнення успіху в співацькій діяльності. Навчальним полем для впровадження експериментальної методики слугували дисципліни з фахової підготовки студентів факультетів мистецтв, а саме: «Акмеологія мистецької освіти», «Хоровий клас», «Практикум роботи з хором».

Ключові слова: акмеологічна культура, спонукально-пізнавальний напрям, майбутні вчителі музичного мистецтва, експериментальна методика, мотиваційна спрямованість.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку мистецької освіти перед вищою школою постає завдання здійснювати підготовку фахівців здатних до активної творчої діяльності, швидкої адаптації до часто змінюваних професійних вимог, постійного саморозвитку і самовдосконалення. У даному контексті актуалізується проблема фахової підготовки майбутніх учителів музики. Акме-орієнтована університетська підготовка майбутніх учителів музики забезпечує їх творчу самореалізацію у фаховій діяльності, спрямовує на досягнення вершин професіоналізму, сприяє формуванню акмеологічної культури у процесі співацького навчання. Акмеологічна культура є невід'ємною частиною загальної професійно-педагогічної культури вчителя музичного мистецтва, відповідаючи за саморозвиток і самовдосконалення особистості протягом життя. Акмеологічної культура майбутнього вчителя музичного мистецтва привносить проектування в його загальну професійно-педагогічну культуру не лише орієнтуючи на загальнолюдські цінності, пов'язані з утвердженням своєї ролі та значення в соціальному і професійно-педагогічному середовищі, а й націлюючи на підвищення престижу професії вчителя музичного мистецтва, можливість

особистісного впливу на духовний розвиток учнів засобами свого предмету; творче вдосконалення змісту, форм, методів музичної освіти школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доцільно акцентувати увагу на тому, що саме акмеологічна культура характеризує діяльність саморозвитку вчителя музичного мистецтва. Учені (А. Деркач, Н. Гузій, А. Козир, Н. Кузьміна, О. Селезньова, В. Федоришин та ін), визначають акмеологічної культуру як систему яка забезпечує самореалізацію особистостей практичній діяльності. У зв'язку з цим необхідно підкреслити використання внутрішніх ресурсів і орієнтацію особистості на умови навколишнього середовища. Як стверджують дослідники у сфері акмеології, важливо досягти професійних, особистісних і духовних вершин саме в процесі індивідуалізації, адже вдосконалення вчитель досягає за допомогою акмеологічного знання – як пізнання сукупності аспектів і властивостей відносини реальних об'єктів. Підтвердженням такої позиції є закономірність самореалізації творчого потенціалу особистості в процесі професійної діяльності на шляху до високих досягнень.

Мета статті полягає у розкритті й обґрунтуванні змісту спонукально-пізнавального напрямку методики формування акмеологічної культури майбутніх учителів музики.

Результати дослідження. Експериментальна методика спонукально-пізнавального напрямку формування акмеологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва була запроваджена у процес співацького навчання студентів 3-4 курсів у відповідності до етапів проведення формувального експерименту: спонукально-пізнавального, аналітично-оцінювального, орієнтувально-операційного, результативно-прогностичного. Кожен етап спрямовувався на формування відповідного компоненту акмеологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі співацького навчання.

Спонукально-пізнавальний етап був спрямований на формування мотиваційно-ціннісного компоненту акмеологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема, пізнавального інтересу до співацької діяльності, ціннісного ставлення до вокально-хорового мистецтва і прагнення до самовдосконалення власної вокально-хорової діяльності. У цілому вся методика цього етапу спрямовувалась на формування мотиваційної спрямованості студентів на досягнення успіху у співацькій діяльності. Експериментальна методика даного етапу впроваджувалась до змісту дисциплін фахової підготовки «Акмеологія мистецької освіти», «Хоровий клас», «Практикум роботи з хором».

Формування пізнавального інтересу до співацької діяльності здійснювалось на заняттях з «Хорового класу» шляхом добору цікавого різнохарактерного репертуару, до відбору якого були залучені всі учасники навчально-виховного процесу. На даному етапі застосовувались методи інформаційного пошуку, зіставлення й обробки музичного матеріалу. Керуючись тим, що інформаційні технології у підготовці майбутніх учителів музики можна застосовувати як інструмент пізнання музичного мистецтва, студентам пропонувалось долучитись до пошуку в Інтернет-мережах хорових творів, які на їх думку були цікавими для виконання, відповідали виконавському рівню навчального хорового колективу, мали розвивальний і виховний потенціал. На занятті з «Хорового класу» кожен студент повинен був представити відео відібраних ним творів, запропонувати по два твори різних хорових жанрів. Відбір творів для репертуару хорового колективу здійснювався методом групової дискусії. Даний метод виявився ефективним для розв'язання поставленого професійно орієнтованого завдання. У ході дискусії студенти обмінювалися думками щодо необхідності уведення до репертуару того чи іншого твору, наводили аргументовані приклади, відстоювали власну позицію. Така форма роботи майбутніх учителів музичного мистецтва значно активізувала студентів, підсилила інтерес до співацької діяльності.

З метою формування пізнавального інтересу до співацької діяльності студенти експериментальних груп відвідували майстер-класи відомих фахівців – педагогів, співаків, керівників вокально-хорових колективів. Майстер-класи слугують для детальної демонстрації майстерності – акме-діяльності. Вони є моделлю для наслідування, надихають студентів на досягнення найкращих результатів у своїй співацькій діяльності. Усвідомлення провідними фахівцями своєї ролі як моделі залишає учасникам більше простору для власних відкриттів, інновацій у власній діяльності. У процесі майстер-класів фахівці демонстрували свою майстерність за допомогою методів активного навчання, вправ, модельованих і реальних ситуацій, тренінгів.

У процесі таких практичних занять студенти факультетів мистецтв відпрацьовували співацькі навички за різними методиками, технологіями й авторськими напрацюваннями, відкривали для себе нові виконавські можливості, методичні і педагогічні прийоми удосконалення співацької діяльності. У процесі проведення майстер-класів фахівці розповідали і демонстрували як застосовувати на практиці технології і методи співацького навчання, ділилися своїм досвідом роботи методом прямого і коментованого показу послідовності дій, прийомів і форм педагогічної діяльності. Програма

майстер-класів передбачала посилення потенційних можливостей студентів через повагу і довіру до майстерності фахівців, переконливості у тому, що програма майстер-класів відповідає їх здібностям і потребам, формує компетентності, необхідні для досконалого виконання практичної музично-педагогічної співацької діяльності.

Формування акмеологічної культури забезпечує ціннісне ставлення майбутніх учителів музики до вокально-хорового мистецтва, що проявляється через інтерес до сольного, хорового співу, вокально-педагогічної діяльності, а також до результатів творчості видатних митців – композиторів, диригентів, співаків, хорових колективів. У процесі формування ціннісного ставлення до вокально-хорового мистецтва застосовувався метод стимулювання художнього навчання, який передбачав ознайомлення студентів із творчістю відомих діячів культури і мистецтва. Досліджувані експериментальної групи брали участь у серії лекцій-концертів про видатних українських композиторів (Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Березовського, М. Лисенка, К. Стеценка, С. Людкевича, О. Яковчука, Л. Дичко, І. Алексійчук, Г. Гаврилець та ін.), співаків (А. Солов'яненка, Д. Гнатюка та ін.), диригентів (М. Іконника, П. Муравського, К. Пігрова, А. Авдієвського, А. Кушніренка та ін.), хорові професійні колективи (Заслужений академічний український народний хор України імені Г. Верьовки, Заслужена капела «Думка», «Київ», «Орея» та ін.), зразкові дитячі хорові колективи («Дударик», «Легенда» та ін.). Для висвітлення діяльності видатних митців і колективів застосовувались комп'ютерні презентації в Power Point, використовувались різноманітні ілюстративні та демонстративні засоби: аудіо- і відеоматеріали, фрагменти кінематографу, демонстрація інтерв'ю, основних тез і слайдів. У ході лекцій-концертів студенти долучались до аналізу творчості митців, обирали для себе найбільш важливі аргументи щодо мистецької цінності вокальних і хорових творів, особливостей виконавської і творчої діяльності. Розуміння студентами значимості вокально-хорового мистецтва стимулювало інтерес до опрацювання співацького репертуару, надало більшої творчої наснаги в оволодінні цінностями українського вокального-хорового мистецтва.

Стимулюючим фактором формування ціннісного ставлення студентів до вокально-хорового мистецтва стало залучення досліджуваних у творчу атмосферу реальної репетиційної роботи. Студенти досліджуваних груп мали можливість відвідати репетицію артистів хору «Думка», де спостерігали за вокально-хоровою роботою головного диригента колективу – Євгена Савчука. Спілкування із митцем і артистами хору здійснювалось після репетиції методом

інтерв'ювання, де студенти ставили питання стосовно особистісного професійного становлення співаків і диригента, стимулів творчої діяльності і шляхів самовдосконалення виконавської майстерності. У свою чергу диригент і артисти ділилися своїм досвідом, вказали на необхідність постійного самовдосконалення своїх вокально-хорових навичок, розповіли про систематичну роботу над собою протягом усіх періодів творчості, як під час навчання, так і після його закінчення. Можливість особистого спілкування позбавила студентів психологічного бар'єру, забезпечила неформальність у спілкуванні, вільний обмін думками і враженнями, творчу атмосферу навчання.

На заняттях з «Акмеології мистецької освіти» студенти долучалися до спільного обговорення таких тем, як «Акмеологічний розвиток особистості вчителя музики», «Акмеологічна спрямованість співацького навчання», «Роль творчої складової в акмеологічному спрямуванні майбутніх учителів музики», тощо. На семінарських заняттях студенти долучались до обговорення проблемних питань і ситуацій. До прикладу, досліджували висловлювали свої позиції щодо розуміння висловів відомих мислителів і педагогів. До прикладу, Конфуція: «Учитель, який перестає вчитись і самовдосконалюватись, перестає бути вчителем».

З метою оптимізації процесу обговорення використовувався метод міжгрупового діалогу: студентська група розподілялась на підгрупи «дискусійна група», «група дзижчання», «група розв'язку», які працювали окремо і знаходили найбільш оптимальну позицію, яку повідомляли іншим учасниками діалогу. У результаті всі висловлені позиції обговорювались і при цьому формулювалась єдина удосконала модель розв'язання поставленого завдання. Окрім традиційних методів навчання (бесіди, розповіді, опитування), в опрацюванні даної тематики набули ефективності інтерактивні й інноваційні методи мистецького навчання: дискусії, диспути, метод активного діалогу, «мозкового штурму», on-line дискусії, виконання творчих завдань. У результаті проведених заходів студенти експериментальної групи переконались, що майбутній учитель музики під час співацького навчання у закладі вищої освіти повинен не тільки оволодіти основами фахової діяльності, але й бути націленим на досягнення вершин професійної майстерності, досягнення свого акме-рівня, стимулювати в собі постійне прагнення до самодосконалення і саморозвитку, що забезпечує формування акмеологічної культури.

Формування прагнення до самовдосконалення власної вокально-хорової діяльності потребує волевих зусиль. Волею називають характерологічну особливість людини, яка допомагає долати різні перешкоди і труднощі на шляху

до мети. Як зазначає А.Козир, «активність особистості, підсилена волею, створює ті психологічні умови, які необхідні професіоналу для продуктивної творчої діяльності» (Козир, 2007, с. 212). Водночас стимулювання у студентів прагнення до самовдосконалення вокально-хорової діяльності вимагає усвідомлення досліджуваними своїх індивідуальних особливостей, наявність мотивації удосконалити власну діяльність та розробленість певної програми дій. З метою формування прагнення до самовдосконалення майбутні вчителі музики у супроводі викладачів з фахових дисциплін долучилися до складання «Програми самовдосконалення у процесі співацької діяльності з учнями». Дана проєктивна методика спрямовувалась на формування у студентів здатності ставити перед собою цілі і досягати їх. Реалізація даної методики у процесі співацького навчання забезпечила впевненість студентів у можливості самовдосконалення співацької діяльності у заплановані терміни, віру у власні сили.

Сформованість навичок самовдосконалення і самовиховання характеризує акмеологічну культуру, що забезпечує поступове, але постійне досягнення акмевершин у вокально-хоровій діяльності протягом усього життя, навіть після закінчення навчання у вищому закладі освіти. У випадку коли самовиховання має професійну спрямованість, цей процес проходить особливо успішно. За твердженням В.Муцмахера, «розкриття перед майбутніми учителями музики великих можливостей і перспектив їх професії стимулює бажання студентів оволодівати цією складною професією, посилює позитивну мотивацію навчальної діяльності» (Муцмахер, 1988, с. 37).

Важливим у формуванні акмеологічної культури є фактор мотивації, оскільки вона спонукає до стійких, довготривалих, енергійних вольових дій. Рівень мотивації, в основі якого лежать вищі професійно-особистісні цінності, ідеали, смисли, А. Деркач визначає як «акме-мотивацію», в якій одну із вищих шаблів ієрархії мотивів буде займати мотив досягнення «акме» (Деркач & Кузьміна, 1993, с.39).

На заняттях з «Хорового класу» студенти оволодівали практичними навичками вокально-хорової звучності, долучались до участі у рольових іграх. Респонденти експериментальних груп розподілялись на квартети й відпрацьовували вокально-хорові навички на практиці, виконуючи різні професійні ролі – «керівника хору», «хориста», «соліста». На початковому етапі роботи у квартетах особливої значимості у формуванні акмеологічної культури у співацькій діяльності набуло накопичення слухового досвіду студентів, зокрема, уявлення про еталонне звучання співацьких голосів.

Висновки. Отже, специфікою спонукально-пізнавального етапу формування акмеологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва була пошуково-дослідницька діяльність з добору відеозаписів всесвітньо відомих співаків – зразків академічного співу, обговорення в групах індивідуальних особливостей формування вокального звуку (тембр, дихання, кантілена, динаміка, вокально-хорова звучність, тощо). На даному етапі широкого застосування набули інформаційні методи навчання; аудіо-, відеометоди, ІТ-методи, аналітико-пошукові методи, методи перехресних спостережень, спільного аналізу. Проведення дидактичних ігор активізувало студентів факультетів мистецтв, поглиблювало їх розуміння про зміст і сутність важливих вокальних понять, уміння доступного донесення даної інформації учням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврілова, Л. (2016). Оновлення методів музичного виховання в професійній підготовці майбутніх учителів музики в контексті інформатизації сучасної мистецької освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 4, 14–24.
2. Деркач, А. А. Кузьміна, Н. В. (1993). *Акмеология: Пути достижения вершин профессионализма*. Москва: Луч.
3. Козир, А. В. (2007). Акмеологічний підхід до формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції. Київ: «Видавничий Дім Дмитра Бураго», 210-214.
4. Муцмахер, В. И. (1988). *Формирование профессионально значимых качеств личности будущего учителя музыки*. Москва: МГПИ.

ENCOURAGING AND COGNITIVE ASPECT OF THE FORMATION OF ACMEOLOGICAL CULTURE OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE PROCESS OF SINGING TRAINING

Zhang Chun

Post-Graduate Student of the Faculty of Arts named after Anatoly Avdiyevsky
National Pedagogical Dragomanov University
Kyiv, Ukraine

Abstract.

Key words: acmeological culture; motivational-cognitive direction; future teachers of music art; experimental methods; motivational orientation

REFERENCES

1. Havrilova, L. (2016). Updating methods of music education in the professional training of future music teachers in the context of informatization of modern art education. *Teacher professionalism: theoretical and methodological aspects*, 4, 14–24.

2. Derkach, A. A. & Kuzmina, N. V. (1993). *Acmeology: Ways to reach the top of professionalism*. Moscow: Luch.

3. Kozyr, A. W. (2007). *Acmeological approach to the formation of professional skills of teachers of art disciplines. Art and educational space of Ukraine in the context of modern history: Coll. materials All-Ukrainian scientific-practical conference*. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House, 210-214.

4. Mutzmacher, V. I. (1988). *Formation of professionally significant personality traits of a future music teacher*. Moscow: MGPI.

Матеріали надійшли до редакції 11.10.2020 р.